

**МЈЕСНИ НАРОДНИ ОДБОРИ СА ТЕРИТОРИЈЕ
СРЕЗА БОСАНСКА ГРАДИШКА**
**Сједишта и подручја мјесних народних одбора, надлежност и
унутрашња организација, садржај архивске грађе и преглед
архивских фондова**

Апстракт: У раду су дати основни подаци о мјесним народним одборима који су дјеловали на територији Среза босанскоградишког, наводе се сједишта и подручја мјесних народних одбора, надлежност и унутрашња организација мјесних народних одбора, као и основни подаци о садржају архивске грађе. Преглед архивских фондова мјесних народних одбора са територије Среза Босанска Градишка садржи податке о почетку и престанку рада сваког мјесног народног одбора, временски распон архивске грађе, податке о количини архивске грађе и врсти информативног средства.

Кључне ријечи: мјесни народни одбор, Срез босанскоградишки, административно-територијална јединица, закон, архивски фонд, архивска грађа.

Сједишта и подручја мјесних народних одбора

Мјесни одбори у БиХ почели су са радом доношењем Закона о територијалној подјели федералне БиХ на округе, срезове и подручја мјесних народних одбора од 18. 8. 1945. године.¹

Овим законом подручје федералне БиХ подијељено је на седам округа (Бањалучки, Бихаћки, Добојски, Херцеговачки, Сарајевски, Травнички и Тузлански), а окрузи се дијеле на срезове. Бањалучки округ састоји се од 13 срезова, међу којима је и Босанскоградишки. У Закону се наводи да ће Народна влада уредбом установити број мјесних народних одбора и њихово сједиште у појединим срезovima и одредити границе њихових подручја, узимајући притом у обзир економске и саобраћајне прилике, као и тежњу да срезови буду по величини и броју становника што приближнији (члан 5).

¹ *Службени лист федералне БиХ*, број 11/45. У истом службеном листу објављени су и Закон о избору народних одбора федералне БиХ и Одлука Претсједништва Народне скупштине БиХ о расписивању избора за народне одборе на подручју БиХ.

Народна влада БиХ је Уредбом о одређивању подручја народних одбора и установљењу сједишта мјесних народних одбора, која је ступила на снагу 29. 8. 1945. године,² одредила сједишта и подручја мјесних народних одбора у срезовима појединих округа. Граница Босанскоградишког среза у оквиру Бањалучког округа и сједишта и подручја 20 мјесних народних одбора утврђена су на следећи начин:

- 1) сједиште Бистрица, села Бистрица и Гашница;
- 2) сједиште Босанска Градишка, град Босанска Градишка;
- 3) сједиште Церовљани, села Батар, Буквик и Церовљани;
- 4) сједиште Чатрња, села Буковац, Чатрња, Крушник, Мокрице и Жеравице;
- 5) сједиште Доња Јурковица, села Доња Јурковица, Горња Јурковица, Јазовац, Средња Јурковица и Шашкиновци;
- 6) сједиште Доњи Подградци, села Бараје, Доњи Подградци и Горњи Подградци;
- 7) сједиште Драгељи, села Цимироти, Челиновац, Драгељи, Горњи Кијевци и Лужани;
- 8) сједиште Елезагићи, села Берек и Елезагићи;
- 9) сједиште Горњи Карајзовци, села Горњи Карајзовци, Доњи Карајзовци, Муслимански Вакуф и Петрово Село;
- 10) сједиште Грбавци, село Грбавци;
- 11) сједиште Козинци, села Бок Јанковац, Козинци и Мачковац;
- 12) сједиште Ламинци – Сређани, села Ламинци – Сређани, Ламинци – Јаружани, Ламинци – Дубраве и Ламинци – Брезик;
- 13) сједиште Лисковац, села Брестовчина, Чикуле, Лисковац и Муслиманске Дубраве;
- 14) сједиште Машићи, село Машићи;
- 15) сједиште Ново Село, села Доња Долина, Горња Долина, Грета и Ново Село,
- 16) сједиште Рогољи, села Рогољи и Ровине;
- 17) сједиште Совјак, села Јабланица, Милошево Брдо и Совјак;
- 18) сједиште Трошељи, села Јунузовци и Трошељи;
- 19) сједиште Турјак, села Козара, Мичије и Турјак;
- 20) сједиште Врбашка, села Требовљани и Врбашка.

У јануару 1947. године донесен је Закон о административно-територијалној подјели НР БиХ на округе.³ Територија НР БиХ дијели се на четири округа (Бањалучки, Мостарски, Сарајевски и Тузлански). Срез босанскоградишки остао је у саставу Округа бањалучког.

² Службени лист федералне БиХ, број 13/45

³ Службени лист НР БиХ, број 2/47

Ступањем на снагу Закона о административно-територијалној подјели НР БиХ од 7. 7. 1947. године⁴ утврђено је да на територији НР БиХ постоје следеће административно-територијалне јединице: срезови, градови, градски рејони, градска насеља и подручја мјесних народних одбора. Овим законом одређене су границе срезова.

Срез обухвата више подручја мјесних народних одбора која су повезана у једну природну и економску цјелину и која имају заједничке економске, културне и административне интересе. Сједиште среског народног одбора је у мјесту које је животни центар среза (члан 2).

У Закону се наводи да подручје мјесног народног одбора као административно-територијалну јединицу сачињавају једно или више насељених мјеста (села, заселака, насеља и мањих градова – варошица). Два или више насељених мјеста улазе у састав подручја мјесног народног одбора ако по броју становника и економској снази нису у стању сами да управљају административним, привредним и културним животом (члан 6).

Срез босанскоградишки обухвата подручја 15 мјесних народних одбора, а наводе се села, засеоци, насеља и мањи градови у саставу подручја одбора:

1. Мјесни народни одбор Босанска Градишка, са сједиштем у Босанској Градишци, у који улази Босанска Градишка;

2. Мјесни народни одбор Чатрња, са сједиштем у Чатрњи, у који улазе Чатрња, Буковац, Буквик, Мокрице, Жеравице и Батар;

3. Мјесни народни одбор Бистрица, са сједиштем у Бистрици, у који улазе Бистрица и Гашница;

4. Мјесни народни одбор Драгељи, са сједиштем у Драгељима, у који улазе Драгељи, Цимироти, Грбавци и Кијевци;

5. Мјесни народни одбор Лисковац, са сједиштем у Лисковцу, у који улазе Лисковац, Брестовчина, Чикуне и Дубраве;

6. Греда, са сједиштем у Греди, у који улазе Козинци, Мачковац, Доња Долина, Горња Долина и Ново Село;

7. Мјесни народни одбор Ламинци–Сређани, са сједиштем у Ламинцима–Сређанима, у који улазе Ламинци–Сређани, Ламинци–Дубраве, Ламинци–Јаружани и Ламинци–Брезици;

8. Мјесни народни одбор Карајзовци, са сједиштем у Карајзовцима, у који улазе Карајзовци, Јунузовци, Трошељи и Вакуф Муслимански;

9. Мјесни народни одбор Машићи, са сједиштем у Машићима, у који улазе Машићи, Вилуси, Миљевићи и Јазовац;

10. Мјесни народни одбор Горњи Подградци, са сједиштем у Горњим Подградцима, у који улазе Горњи Подградци, Доњи Подградци, Совјак и Јабланица;

⁴ *Службени лист НР БиХ*, број 29/47

11. Мјесни народни одбор Нова Топола, са сједиштем у Новој Тополи, у који улазе Нова Топола, Елезагићи, Рогољи и Ровине;

12. Мјесни народни одбор Романовци, са сједиштем у Романовцима, у који улазе Романовци, Мрчевци, Сеферовци и Српски Вакуф;

13. Мјесни народни одбор Турјак, са сједиштем у Турјаку, у који улазе Турјак, Доња Јурковица, Горња Јурковица, Средња Јурковица, Шашкиновци и Мичије;

14. Мјесни народни одбор Требовљани, са сједиштем у Требовљанима, у који улазе Требовљани, Милошево Брдо и Врбашка;

15. Мјесни народни одбор Церовљани, са сједиштем у Церовљанима, у који улазе Церовљани, Лужани, Берек и Челиновац.

У Одлуци о одређивању граница градова, градских реона, градских насеља и подручја мјесних народних одбора од 14. 4. 1948. године,⁵ коју је донијело Претсједништво Президијума Народне скупштине НР БиХ, одређене су границе подручја мјесних народних одбора.

Законом о административно-територијалној подјели НР БиХ на области од 21. 4. 1949. године⁶ на територији НР БиХ образоване су четири области (Бањалучка, Мостарска, Сарајевска и Тузланска). Срески народни одбор Босанска Градишка ушао је у састав Обласног народног одбора Бањалука.

Доношењем Закона о административно-територијалној подјели НР БиХ од 9. 3. 1950. год.⁷ територија НР БиХ дијели се на следеће административно-територијалне јединице: области, срезови, градови, рејони, градска насеља и подручја мјесних народних одбора.

Срез босанскоградишки остао је у саставу Бањалучке области. Град у саставу Среза је Босанска Градишка, са сједиштем Градског народног одбора у Босанској Градишци, у чије подручје улази Босанска Градишка.

Овим Законом утврђена су подручја 16 мјесних народних одбора који улазе у састав Среског народног одбора Босанска Градишка:

1. Мјесни народни одбор Бистрица, са сједиштем у Бистрици, у који улазе Бистрица и Гашница;

2. Мјесни народни одбор Церовљани, са сједиштем у Церовљанима, у који улазе Церовљани, Лужани, Берек и Челиновац;

3. Мјесни народни одбор Чатрња, са сједиштем у Чатрњи, у који улазе Чатрња, Буковац, Буквик, Мокрице, Жеравица и Батар;

4. Мјесни народни одбор Драгељи, са сједиштем у Драгељима, у коју улазе Драгељи, Грбавци, Кијевци и Цимироти;

⁵ *Службени лист НР БиХ*, број 15/48

⁶ *Службени лист НР БиХ*, број 16/49

⁷ *Службени лист НР БиХ*, број 10/50

5. Мјесни народни одбор Горњи Подградци, са сједиштем у Горњим Подградцима, у који улазе Горњи Подградци, Доњи Подградци и Козара планина;

6. Мјесни народни одбор Греда, са сједиштем у Греди, у који улазе Козинци, Мачковац, Доња Долина, Горња Долина, Ново Село и Греда;

7. Мјесни народни одбор Јабланица, са сједиштем у Јабланици, у који улазе Јабланица и Совјак;

8. Мјесни народни одбор Карајзовци, са сједиштем у Карајзовцима, у који улазе Карајзовци, Јунузовци, Трошели и Вакуф Муслимански;

9. Мјесни народни одбор Ламинци–Сређани, са сједиштем у Ламинци–Сређанима, у који улазе Ламинци–Сређани, Ламинци–Дубраве, Ламинци–Јаружани и Ламинци–Брезици;

10. Мјесни народни одбор Лисковац, са сједиштем у Лисковцу, у који улазе Лисковац, Брестовина, Чикуле и Дубраве;

11. Мјесни народни одбор Машићи, са сједиштем у Машићима, у који улазе Машићи, Вилуси и Миљевићи;

12. Мјесни народни одбор Нова Топола, са сједиштем у Новој Тополи, у који улазе Нова Топола, Елезагићи, Рогољи и Ровине;

13. Мјесни народни одбор Романовци, са сједиштем у Романовцима, у који улазе Романовци, Мрчевци, Сеферовци и Српски Вакуф;

14. Мјесни народни одбор Средња Јурковица, са сједиштем у Доњој Јурковици, у који улазе Доња Јурковица, Горња Јурковица, Средња Јурковица, Шашкиновци и Јазовац;

15. Мјесни народни одбор Требовљани, са сједиштем у Требовљанима, у који улазе Требовљани, Милошево Брдо и Врбашка;

16. Мјесни народни одбор Турјак, са сједиштем у Турјаку, у који улазе Турјак, Мичије и Козара.

Законом о подјели територије НР БиХ на срезове, градове и општине од 5. 5. 1952. године⁸ укидају се мјесни а формирају општински народни одбори.

Територија НР БиХ дијели се на срезове, градове и општине. Поједине општине су градске општине. У Срезу босанскоградишком градска општина је Босанска Градишка, са сједиштем Народног одбора градске општине у Босанској Градишци, у коју улазе Босанска Градишка, Обрадовац, Крушчик, Насип, Бок Јанковац, Мокрице, Жеравице, Чатрња, Брестовина, Лисковац, Чикуле, Козинци и Мачковац, а општине су:

1. Бистрица, са сједиштем Народног одбора општине у Бистрици, у који улазе Бистрица, Врбашка, Гашница и Требовљани;

2. Церовљани, са сједиштем Народног одбора општине у Церовљанима, у који улазе Церовљани, Буквик, Батар, Цимироти, Лужани, Драгељи, Драгељи–Лужани, Буковац и Челиновац;

⁸ *Службени лист НР БиХ*, број 11/52

3. Ламинци, са сједиштем Народног одбора општине у Ламинцима–Сређанима, у коју улазе Ламинци–Сређани, Ламинци–Јаружани, Ламинци–Дубраве, Ламинци–Брезици, Греда, Ново Село, Долина Доња и Долина Горња;

4. Нова Топола, са сједиштем Народног одбора општине у Новој Тополи, у који улазе Нова Топола, Рогољи, Елезагићи, Ровине, Муслиманске Дубраве, Трошешљи, Кочићево, Карајзовци, Петрово Село, Турски Вакуф, Машићи и Берек (са засеком Вртаче);

5. Подградци, са сједиштем Народног одбора општине у Горњим Подградцима, у који улазе Горњи Подградци, Доњи Подградци, Бараји, Јабланица, Совјак, Милошево Брдо и Козара планина;

6. Романовци, са сједиштем Народног одбора општине у Романовцима, у који улазе Романовци, Миљевићи, Вилуси, Сеферовци, Српски Вакуф и Мрчевци;

7. Турјак, са сједиштем Народног одбора општине у Турјаку, у који улазе Турјак, Трновац, Самарције, Ацићи, Козара, Мичије, Јурковица Доња, Јурковица Горња, Јурковица Средња, Јазовац, Шашкиновци, Грбавци и Кијевци.

Надлежност и унутрашња организација мјесних народних одбора

У Закону о устројству народних одбора у федералној БиХ од 18. 8. 1945. године⁹ наводи се да мјесни народни одбор врши народну власт на подручју мјесног народног одбора, а састоји се од 7 до 15 чланова, од којих предсједник, потпредсједник и секретар чине ужи одбор. По потреби, ужи одбор може се проширити (члан 2).

Мјесни народни одбор у граду и у већим насељима има сљедећа одјељења: 1. одјељење за унутрашње послове, 2. одјељење за привреду, 3. одјељење за финансије, 4. одјељење за социјалну политику и народно здравље и 5. одјељење за просвјету. Одјељењима руководе повјереници, који су чланови ужег одбора (члан 3).

Надлежност и задаци мјесних народних одбора регулисани су Општим Законом о народним одборима, којег је донијела Народна скупштина ФНРЈ у мају 1946. године.¹⁰

У селима и мањим градовима (варошицама, трговиштима) образује се мјесни народни одбор. Два или више мањих села која по броју становништва и економској снази нису у стању сама да управљају својим пословима образују један мјесни одбор, под условом да се тиме не наноси штета економском и културном животу тих мањих села (члан 10).

Поред обављања основних задатака, нарочита је надлежност мјесног народног одбора да оствари пољопривредни план, да се стара о материјалном и

⁹ *Службени лист федералне БиХ, број 11/45*

¹⁰ *Службени лист ФНРЈ, број 43/46*

културном подизању мјеста, да руководи комуналним задацима, да се стара о унапређењу заната и мјесне индустрије, као и да посредује у правилној размјени добара између града и села.

У том циљу мјесни народни одбори врше сљедеће послове:

– у области плана: 1) доношење и остваривање мјесног привредног плана, 2) разматрање планова оних установа и предузећа на свом подручју која стоје под руководством виших органа државне власти и давање мишљења о њима, 3) сабирање статистичких података, 4) вођење евиденције о задругама и приватним привредним предузећима у мјесту и друго;

– у области пољопривреде: 1) управљање сеоским (мјесним) пашњацима, ливадама, утринама и сл., 2) управљање мјесним расадницима, сјеменским станицама, станицама пољопривредних оруђа и материјала, 3) старање о развоју сточарства, набавка приплодних грла и регулисање њиховог искоришћавања, управљање мјесном ветеринарском амбулантом, 4) старање о унапређењу воћарства и виноградарства, 5) руковођење кампањом орања, сјетве, копања, бербе, вршидбе и других пољопривредних радова, 6) старање о шумама мјесног значаја, учешће у чувању шума и сузбијању шумске штете, организовање сјече и расподјеле додијелених дрва, 7) старање о проширењу ораница и повећању жетве, 8) учествовање у извођењу аграрне реформе и колонизације, 9) сузбијање пољске штете;

– у области комуналног живота: 1) руковођење мјесним изворима, бунарима, цистернама, водоводом, канализацијом и надзор над њима, 2) старање о јавном освјетљењу, употреби електричне енергије за потребе мјесног становништва, 3) старање о мјесном јавном саобраћају, 4) управљање мјесним дрворедицама, парковима и слично, старање о подизању терена и домова за физкултуру и надзор над њима, 5) управљање мјесним купатилима, перионицама и надзор над њима, 6) оснивање и руковођење мјесним установама за потребе широких народних слојева, као што су занатске радионице, бријачнице, пекаре, гостионице, хотели, мензе и слично, надзор над таквим приватним радњама, 7) управљање мјесним државним стамбеним зградама, надзор над стамбеним зградама уопште и регулисање употребе станова, помагање задружне и приватне иницијативе за изградњу стамбених зграда, 8) руковођење радовима на изградњи мјеста, уколико те послове не врше органи виших извршних одбора, остваривање регулационог плана, надзор над извршавањем грађевинских радова, 9) руковођење изградњом мјесних путева, 10) вршење свих комуналних послова који нису дати у надлежност другим органима, 11) руковођење мјесним службено-стима;

– у области трговине и занатства: 1) управљање државним млиновима мјесног значаја и надзор над млиновима, 2) управљање мјесним кудељарама и постројењима за унапређење кућне радиности и надзор над њима, 3) надзор над задружним и приватним занатским радионицама и трговачким предузећима, 4) одређивање норме за расподјелу рационараних намирница у мјесту на основу

општедржавних норми рационарања, 5) евиденција о кретању цијена, контрола залиха робе код задруга, трговаца, трговачких предузећа на мало, занатлија и сл., 6) управљање мјесним сајмиштима, 7) судјеловање у сузбијању шпекулације у мјесту;

– у области финансија: 1) доношење мјесног буџета, 2) одређивање и убирање мјесних јавних дажбина у оквиру прописа вишег органа државне власти, 3) старање о убирању непосредних и посредних пореза у мјесту, контролисање извршавања обавеза свих појединаца, задруга, организација и предузећа према држави, 4) закључивање зајмова уз одобрење владе народне републике;

– у области радних односа: 1) организовање и распоређивање људске радне снаге за јавне радове, организовање употребе средстава за вучу и сточне радне снаге, 2) контрола извршавања прописа о употреби радне снаге, о радном времену, о платама и надницама, о социјалном осигурању радника и намјештенника, 3) организовање станова, преноћишта, менза итд. за раднике;

– у области народног просвјетивања: 1) оснивање и вођење алфаветских течајева, 2) старање за културни напредак мјеста оснивањем културних домова, биоскопа, читаоница и сл., помагање културних друштава и надзор над њима, 3) материјално издржавање основних и мјесних школа, старање и надзор над уписивањем и похађањем дјеце основних школа;

– у области социјалног старања и народног здравља: 1) старање о дјечици без родитеља, помагање породица погинулих бораца, породица бораца, жртава фашистичког терора и сл., 2) старање о изнемоглим и сиромашним, 3) оснивање кухиња, домова и склоништа за сиромашне, 4) оснивање дјечијих забавишта, обданишта и јасала, надзор над њима, 5) оснивање амбуланти, здравствених станица и осталих мјесних здравствених установа и управљање њима, 6) подизање хигијене у мјесту, надзор над извршавањем хигијенских и ветеринарских прописа, 7) управљање гробљима, 8) надзор над приватним љекарима и апотекама;

– у осталим областима: 1) вођење матичних књига, склапање бракова, 2) вођење административног и административно-казненог поступка у оквиру своје надлежности, 3) евиденција становника, 4) пренос поште гдје нема поштанских установа, 5) дисциплинска власт над својим службеницима, 6) помагање при регрутацији и осталим дужностима одбране отаџбине, помагање и организација за подизање физичке и одбрамбене способности народа, 7) надзор над свим друштвеним организацијама мјесног значаја, 8) старање о реду и миру на основу прописа и наређења виших државних органа, руковођење сеоском помоћном милицијом, 9) сарадња у спровођењу избора за све органе државне власти, вођење бирачких спискова (члан 26).

Општим законом о народним одборима одређено је да се у мјесни народни одбор бира од седам до 35 народних одборника (члан 32).

Овим законом прописан је и рад зборових бирача. У селима и мањим градовима (варошицама, трговиштима) сазивају се мјесни зборови бирача. Зборо-

ви бирача сазивају се у циљу разматрања питања која се односе на живот села односно мјеста и рад мјесног народног одбора, а поред тога могу се на зборовима бирача расправљати и питања од ширег интереса и значаја (члан 50).

У мјесним народним одборима који немају свој извршни одбор о свим пословима из своје надлежности доноси одлуке народни одбор као цјелина. У овим народним одборима предсједник и секретар руководе цјелокупном администрацијом народног одбора, извршују одлуке народног одбора и рјешења виших извршних одбора (члан 62).

У мјесним и реским извршним одборима мањих срезова нема одсјека. У тим одборима предсједник и секретар руководе непосредно појединим гранама државне управе (члан 63).

Након доношења Општег закона о народним одборима, Влада НР БиХ донијела је Наредбу о унутрашњој организацији народних одбора,¹¹ којом је прописано да у мјесним народним одборима нема одсјека (члан 63 Општег закона о народним одборима) и да у тим одборима предсједник и секретар руководе непосредно појединим гранама државне управе.

У новембру 1946. године Влада НР БиХ донијела је и Правилник о администрацији и унутрашњем пословању мјесних народних одбора.¹²

Доношењем Закона о државним матичним књигама у априлу 1946. године¹³ прописано је да се у циљу евиденције личних стања грађана воде државне матичне књиге и да државне матичне књиге воде само државни органи предвиђени овим законом (члан 1). У Закону се наводи које се чињенице уписују у матичне књиге,¹⁴ као и да се воде посебне матичне књиге рођених, вјенчаних и умрлих (члан 2). Матичне књиге воде се код мјесних и градских односно рејонских народних одбора, а одређено је да министар унутрашњих послова народне републике може одредити да се код појединих мјесних или градских односно реонских народних одбора матичне књиге воде како за њихово подручје тако и за подручје оближњих мјесних народних одбора у границама истог среза (члан 4).

Општа упутства за састав и вођење државних матичних књига прописао је савезни министар унутрашњих послова у априлу 1946. године.¹⁵

У децембру 1946. објављено је Упутство за вођење државних матичних књига на територији НР БиХ, које је донио министар унутрашњих послова НР

¹¹ *Службени лист НР БиХ*, број 44/46

¹² *Службени лист НР БиХ*, број 50/46

¹³ *Службени лист ФНРЈ*, број 29/46

¹⁴ У матичне књиге уписују се следеће чињенице: рођење, склапање брака, проглашење брака неважећим, развод брака, смрт, проглашење умрлим, усвојење, позакоњење, признање односно одрицање и утврђивање очинства и материнства, продужење очинске или старатељске власти, као и промјене породичног и рођеног имена.

¹⁵ *Службени лист ФНРЈ*, број 29/46

БиХ.¹⁶ Према овом упутству матичне књиге које су по дотадашњим прописима водили вјерски матичари имају се закључити са даном ступања на снагу Закона о државним матичним књигама.

Наредбом о одређивању матичних подручја, које је октобра 1947. године¹⁷ донио министар унутрашњих послова НР БиХ, одређено је вођење државних матичних књига код градских, рејонских и мјесних народних одбора и народних одбора градских насеља, па је утврђено да се у Срезу босанскоградешком матичне књиге воде:

а) код Мјесног народног одбора Бос. Градишка за подручје Мјесног народног одбора Босанска Градишка, б) код Мјесног народног одбора Требовљани за подручје Мјесног народног одбора Требовљани и Бистрица, ц) код Мјесног народног одбора Драгељи за подручје Мјесног народног одбора Драгељи и Церовљани, д) код Мјесног народног одбора Греда за подручје Мјесног народног одбора Греда, е) код Мјесног народног одбора Ламинци–Сређани за подручје Мјесног народног одбора Ламинци–Сређани, ф) код Мјесног народног одбора Карајзовци за подручје Мјесног народног одбора Карајзовци, г) код Мјесног народног одбора Машићи за подручје Мјесног народног одбора Машићи, х) код Мјесног народног одбора Горњи Подградци за подручје Мјесног народног одбора Горњи Подградци, и) код Мјесног народног одбора Нова Топола за подручје Мјесног народног одбора Нова Топола и Лисковац, ј) код Мјесног народног одбора Романовци за подручје Мјесног народног одбора Романовци, к) код Мјесног народног одбора Турјак за подручје Мјесног народног одбора Турјак.

У Општем закону о народним одборима из јуна 1949. године¹⁸ наводи се да сљедеће послове врше мјесни народни одбори и народни одбор града у саставу среза у свом локалном дјелокругу: I План, финансије и управљање општенародном имовином, II Локална привреда, III Комунална изградња и комунални послови, IV Просвјета и култура, V Заштита народног здравља, VI Социјално старање, VII Заштита права грађана и одржавање реда и мира (члан 31). За сваку област наведени су одређени послови.

Овим законом утврђено је да се у мјесни народни одбор бира од 11 до 45 одборника, а у народни одбор града у саставу среза од 35 до 60 одборника (члан 56).

Садржај архивске грађе мјесних народних одбора

Архивска грађа мјесних народних одбора са територије Среза Босанска Градишка, заједно са осталим фондовима са територије Среза Босанска Гради-

¹⁶ *Службени лист НР БиХ*, број 54/46

¹⁷ *Службени лист НР БиХ*, број 46/47

¹⁸ *Службени лист ФНРЈ*, број 49/49

шка, преузета је у Архив Републике Српске од Скупштине општине Босанска Градишка 1979. Архивска књига у којој је пописана грађа која се преузима налази се у досијеу фонда Срески народни одбор Босанска Градишка. Тада је преузета грађа мјесних народних одбора Бистрица, Церовљани, Чатрња, Драгељи, Горњи Подградци, Јабланица, Козинци¹⁹, Ламинци, Лисковац, Совјак, Требовљани, Турјак и Врбашка и мањи дио грађе Мјесног народног одбора Босанска Градишка, касније Градског народног одбора Босанска Градишка²⁰ и Мјесног народног одбора Нова Топола. Записници о преузимању грађе мјесних народних одбора налазе се у досијеима фондова.

За мјесне народне одборе Елезагићи, Карајзовци, Машићи, Рогољи, Романовци, Трошељи нема података о преузимању архивске грађе.

Грађа мјесних народних одбора била је запакована у фасцикле, технички несређена, измијешана по годинама и бројевима, а често се у једном фасциклу могла наћи грађа више фондова.

Приликом рада на сређивању грађе било је потребно разврстати грађу на фондове, у оквиру фондова систематизовати грађу по годинама, а унутар година на повјерљиву и општу грађу, на списе са бројевима дјеловодника и списе без бројева, као и на списе настале радом матичара. Списи без бројева дјеловодника систематизовани су хронолошки, према датуму документа.

Архивска грађа настала радом матичара мјесног народног одбора систематизована је на списе са бројем протокола матичне службе (матичар) и списе без броја.

Архивска грађа садржи увјерења и потврде (о имовини, о прометној вриједности некретнина, морално-политичком владању, о заједничком домаћинству, о запослењу, о бирачком праву, о страдању лица у рату, да лице нема властите шуме и друго) које су мјесни народни одбори издавали у оквиру своје надлежности за различите потребе становништва (ради регулисања инвалиднина, радног односа, за потребе склапања брака, примања дјечијег додатка и трошкова одвојеног живота, ради остваривања гарантованог снабдијевања, набавке огревног дрвета и друго). У архивској грађи налазе се отпремна одобрења за преношење житарица, животних намирница и ствари код пресељења у друго мјесто.

Мјесни народни одбори доносили су рјешења о додјеливању лицима просторија за становање и пословних просторија. Мјесни народни одбор Босан-

¹⁹ У оквиру фонда Мјесни народни одбор Козинци преузета је и грађа Мјесног народног одбора Грета – дјеловодни протоколи из 1947. и 1948. године.

²⁰ Доношењем Закона о проглашењу градова у саставу среза, у септембру 1949. године (*Службени лист НР БиХ*, број 37/49), подручје Мјесног народног одбора Босанска Градишка проглашава се за град у саставу Среза босанскоградишког. Прва конститутивна сједница Градског народног одбора Бос. Градишка, којој су присуствовали новоизабрани одборници, одржана је 29. 11. 1949. Од децембра 1949. Мјесни народни одбор Босанска Градишка почиње дјеловати као Градски народни одбор Босанска Градишка. АРС БЛ, 159, 25, број 5205/49

ска Градишка издавао је лицима са подручја Мјесног народног одбора домовнице о завичајном праву и додјеливао грађевинске дозволе за градњу кућа.

У архивској грађи мјесних народних одбора налазе се подаци о владању лица у току окупације и о имовинском стању. Грађа садржи персонална документа (рјешења о пријему у службу код мјесних народних одбора, постављења и превођења службеника у звања, откази на службу и друго), платне спискове службеника мјесних народних одбора, записнике са сједница мјесних народних одбора и друго. У фонду Мјесни народни одбор Нова Топола налазе се записници састављени 1945. поводом саслушања оштећених лица код Општинске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача у Новој Тополи из.²¹

У грађи ових фондова налазе се и извјештаји о раду мјесних народних одбора, извјештаји о обавезној предаји житарица, извјештаји о јесењој и прољетној сјетви, сузбијању пољских штета, о становништву, о земљишном фонду, подаци о пољопривредном инвентару и стоци, о купопродаји некретнина и друго.

Архивска грађа садржи пријаве мјесних народних одбора упућене Среском јавном тужилаштву Бос. Градишка против лица због неудовољења обавези предаје житарица и стоке, списе у вези са пописом и процјеном имовине малољетника, предлагања старалаца малодобној дјечи и друго.

У архивској грађи налазе се разна рјешења, расписи и упутства које је Срески народни одбор Босанска Градишка достављао мјесним народним одборима у оквиру своје надлежности.

Архивска грађа садржи рјешења Среског народног одбора Босанска Градишка у вези са жалбама пореских обвезника на разрез пореза и у вези са жалбама лица на рјешења мјесних народних одбора о задужењу у вези са обавезном испоруком житарица, рјешења о преносу права власништва на некретнима, рјешења којима се дозвољава лицима градња стамбених зграда (кућа), рјешења и дозволе за вођење приватних занатских и угоститељских радњи на подручју мјесних народних одбора, рјешења да се у задружни регистар упишу сељачке радне задруге са подручја мјесних народних одбора и друго.

Архивска грађа садржи рјешења и одлуке Среске аграрне комисије Босанска Градишка (о одузимању некретнина у корист општенародне имовине у државни земљишни фонд и о додјели некретнина из државног земљишног фонда колонистима и сељачким радним задругама) и одлуке мјесних аграрних комисија о додјели земље из државног земљишног фонда аграрном интересенту и друго.

У архивској грађи ових фондова налазе се потврде Среског суда Бос. Градишка да су примљене и у дневник за земљишнокњижна писмена овог суда

²¹ АРС БЛ, 372, 1, списи без броја, 1945. година

уписане одлуке мјесних аграрних комисија и Среске аграрне комисије Бос. Градишка о додјели земљишта аграрним интересентима.

У грађи фонда Мјесни народни одбор Карајзовци у 1949. години налазе се потврде Среског суда Бос. Градишка да су примљена и у дневник за земљишнокњижна писмена овог суда уписана рјешења Извршног одбора Среског народног одбора Бос. Градишка о национализацији некретнина иселиених пољских и чешких држављана.²²

Архивска грађа ових фондова садржи планове откупа житарица и других пољопривредних производа и стоке код мјесних народних одбора, оперативне планове (прољетне и јесење сјетве, сјетве индустријског биља, жетве, укључења радне снаге у привреду, агротехничких мјера, сјече државне и приватне шуме и друго), статистичке извјештаје (о приносу касних усјева, о укупним и засијаним површинама јесење и прољетне сјетве, статистички подаци из ратарства и воћарства, резултати пописа стоке, живине, кошница, воћних стабала и чокота винове лозе од 15. 1. 1949. и друго).

У фонду Мјесни народни одбор Горњи Подградци налазе се прегледи расположиве радне снаге код пољопривредних газдинстава на подручју Мјесног народног одбора из 1951. године, са подацима о газдинству, и прегледи стања вишкова радне снаге у пољопривредним газдинствима²³.

Архивска грађа ових фондова садржи и разне спискове (колониста и аграрних интересената, дужника по зајму демобилисаних бораца, ратне сирочади без оба родитеља, социјално угрожених лица, дјеце под старатељством, националних мањина, лица која су била у непријатељској војсци, лица која се баве занатством, грађевинских радника – зидара, тесара, столара, лица која раде у мјесном народном одбору, пореских обвезника који су уплатили порез, домаћинстава која су задужена обавезним откупом житарица, личних и породичних инвалида, ратних инвалида Југословенске армије и инвалида из Првог свјетског рата 1914–1918. и друго).

Фонд Мјесни народни одбор Требовљани садржи списак задужења и раздужења газдинстава у вези са обавезним испорукама житарица за 1949. годину,²⁴ спискове газдинстава задужених обавезном продајом стоке, свиња и производа сточне производње у 1950. и спискове газдинстава задужених обавезном продајом производа биљне производње и житарица у економској 1950/1951. години.²⁵

У архивској грађи мјесних народних одбора Елезагићи²⁶ и Рогољи²⁷ налазе се рјешења Министарства пољопривреде и сточарства НР БиХ, Одјеле-

²² АРС БЛ, 173, 2, списи без броја, 1949. година

²³ АРС БЛ, 374, 10, списи без броја, 1951. година

²⁴ АРС БЛ, 376, 1, списи без броја, 1949. година

²⁵ АРС БЛ, 376, 2, списи без броја, 1950. година

²⁶ АРС БЛ, 171, 2, број 583/46; АРС БЛ, 171, 3, списи без броја, 1946. година

²⁷ АРС БЛ, 192, 4, списи без броја, 1946. година

ње за аграрну реформу и колонизацију, којима се одобрава замјена земљишта коју је склопила Комисија за арондацију посједа Државног пољопривредног добра у Новој Тополи са лицима са подручја мјесних народних одбора, а у фонду Мјесни народни одбор Бос. Градишка одлуке Министарства пољопривреде НР БиХ, Одјељење за аграрну реформу и колонизацију, поводом жалби лица против одлука Окружне аграрне комисије у Бањалуци о експропријацији земљишног посједа.²⁸

У архивској грађи мјесних народних одбора налазе се списи везани за уписе у матичну књигу рођених, вјенчаних и умрлих. У грађи се налазе извјештаји мјесних народних одбора о смрти лица и извјештаји о склапању брака, записници састављени пред матичарем мјесног народног одбора са подацима о женику и невјести који желе да склопе међусобни грађански брак, записници састављени код мјесног народног одбора са подацима које је лице дало о рођењу, потписима свједока и одобрења за накнадни упис у матичну књигу рођених. У грађи се налазе и рјешења Извршног одбора Среског народног одбора Бос. Градишка и Министарства унутрашњих послова НР БиХ да се одобрава упис у матичну књигу рођених и матичну књигу умрлих мјесног народног одбора и друго.

Архивска грађа садржи и пријаве за упис у књигу држављана НР БиХ и пријаве за упис у обновљену (реконструисану) матичну књигу рођених, као и мјесечне извјештаје о природном кретању становништва.

Фонд Мјесни народни одбор Горњи Подградци садржи преписе рјешења Министарства унутрашњих послова ФНРЈ о одузимању држављанства лицима са територије Мјесног народног одбора Горњи Подградци из 1948. године,²⁹ а у фонду Мјесни народни одбор Романовци у 1952. години налази се Индекс књиге држављана НР БиХ Мјесног народног одбора Романовци.³⁰

У погледу врсте докумената архивску грађу мјесних народних одбора чине рјешења, увјерења, потврде, одлуке, извјештаји, записници, грађевинске дозволе, молбе, жалбе, расписи, упутства, спискови, платне листе и друго.

Архивска грађа мјесних народних одбора садржи дјеловоднике и повјерљиве дјеловоднике, неколико протокола матичне службе и именичне регистре.

За већину фондова мјесних народних одбора (Мјесни народни одбор Босанска Градишка, касније Градски народни одбор Босанска Градишка и мјесни народни одбори Чатрња, Елезагићи, Горњи Подградци, Јабланица, Карајзовци, Машићи, Нова Топола, Рогољи, Романовци, Требовљани) урађени су сумарно-аналитички инвентари, за фондове који садрже књиге и мали број списа урађени су аналитички инвентари (мјесни народни одбори Бистрица, Церо-

²⁸ АРС БЛ, 159, 7, број 1424/47; АРС БЛ, 159, 8, број 2305/47 и 2306/47

²⁹ АРС БЛ, 374, 2, Пов. број 97/48 – 107/48 и Пов. број 110/48

³⁰ АРС БЛ, 193, 10, Матичар, списи без броја, 1952. година

вљани, Козинци, Совјак, Трошељи и Турјак) и сумарни инвентари (мјесни народни одбори Драгељи, Ламинци–Сређани, Лисковац и Врбашка).

Информативна средства (инвентари) за мјесне народне одборе са територије Среза Босанска Градишка су урађени према Међународном стандарду за опис архивске грађе ISAD/G.

Преглед архивских фондова

Редни број	Назив фонда	Вријеме дјеловања ствараоца фонда	Граничне године архивске грађе	Количина архивске грађе	Информативно средство
1.	Мјесни народни одбор Бистрица	1945–1952	1945/1952	9 књига, 1 кутија	аналитички инвентар
2.	Мјесни народни одбор Босанска Градишка	1945–1949	1945/1949	7 књига, 25 кутија	сумарно-аналитички инвентар
3.	Градски народни одбор Босанска Градишка	1949–1952	1949– 1952	1 књига, 9 кутија	сумарно-аналитички инвентар
4.	Мјесни народни одбор Церовљани	1945–1952	1945/1952	1 књига, 1 кутија	аналитички инвентар
5.	Мјесни народни одбор Чатрња	1945–1952	1946/1949	1 кутија	сумарно-аналитички инвентар
6.	Мјесни народни одбор Драгељи	1945–1952	1948/1951	1 књига, 1 кутија	сумарни инвентар
7.	Мјесни народни одбор Елезагићи	1945–1947	1945/1947	3 кутије	сумарно-аналитички инвентар
8.	Мјесни народни одбор Г. Подградци	1945–1952	1946/1953	5 књига, 12 кутија	сумарно-аналитички инвентар
9.	Мјесни народни одбор Јабланица	1950–1952	1950/1952	1 књига, 2 кутије	сумарно-аналитички инвентар
10.	Мјесни народни одбор Карајзовци	1945–1952	1946/1952	2 књиге, 5 кутија	сумарно-аналитички инвентар
11.	Мјесни народни одбор Козинци	1945–1947	1946/1948	2 књиге, 1 кутија	аналитички инвентар
12.	Мјесни народни одбор Ламинци – Сређани	1945–1952	1946/1952	1 књига, 1 кутија	сумарни инвентар
13.	Мјесни народни одбор Лисковац	1945–1952	1946/1952	11 књига, 1 кутија	сумарни инвентар

14.	Мјесни народни одбор Машићи	1945–1952	1946/1952	2 књиге, 7 кутија	сумарно-аналитички инвентар
15.	Мјесни народни одбор Нова Топола	1947–1952	1945/1953	4 књиге, 11 кутија	сумарно-аналитички инвентар
16.	Мјесни народни одбор Рогољи	1945–1947	1945/1947	5 кутија	сумарно-аналитички инвентар
17.	Мјесни народни одбор Романовци	1945–1952	1947/1952	3 књиге, 10 кутија	сумарно-аналитички инвентар
18.	Мјесни народни одбор Совјак	1945–1947	1946/1947	1 књига, 1 кутија	аналитички инвентар
19.	Мјесни народни одбор Требовљани	1947–1952	1947/1952	5 књига, 2 кутије	сумарно-аналитички инвентар
20.	Мјесни народни одбор Трошељи	1945–1947	1945/1947	1 кутија	аналитички инвентар
21.	Мјесни народни одбор Турјак	1945–1952	1945/1952	2 књиге, 1 кутија	аналитички инвентар
22.	Мјесни народни одбор Врбашка	1945–1947	1945/1947	1 књига, 1 кутија	сумарни инвентар

Mirjana Ivanić

The Local National Committees from the Territory
of the District of Bosanska Gradiska
(Seats and areas of local national committees, competence and
internal organization, contents of archival records and overview of archival funds)

Summary

The local national committees in Bosnia and Herzegovina began to work after adopting the Law on the Territorial Division of the federal Bosnia and Herzegovina in counties, districts and areas of the local national committees on August 18, 1945 and stopped working after the adoption of the Law on the Division of the territory of the People's Republic of Bosnia and Herzegovina in districts, cities and municipalities on May 5, 1952.

The paper presents basic information about the local national committees which worked in the territory of the District of Bosanska Gradiska, the stated main seats and areas of local national committees, their competence and internal organization, as well as basic information about the contents of archival records.

МИРЈАНА ИВАНИЋ, *Мјесни народни одбори са територије Среза Босанска Градишка...*

Review of archival funds of the local national committees in the territory of the District of Bosanska Gradiska contains information on the opening and closing of each local national committee, the time span of archival records, information on quantity of archival records as well as on type of information resources.